

המכללה לביטחון לאומי
מחזור מ"ז 2019-2020

עבודת גמר

בנושא

התפשטות מגפת הקורונה – דילמת המדיניות כלכלה או בריאות?

ד"ר אייל ארגוב

30-3-2020

מגישים:

אבי קינן

חלי קונטנטנה

אביעד אטיה

פתיחה

עבודה זו נכתבת בשבועיים האחרונים של חודש מרץ 2020 כאשר מדינת ישראל והעולם מתמודדים עם אחת המגיפות המעניינות והמאתגרות של העידן המגלובלי. מגפת הקורונה משפיעה באופן נרחב כאשר מספר הנדבקים והנפטרים גדל באופן מהיר ברמה העולמית מדי יום. מטרת העבודה הינה לדון במדיניות הישראלית כלפי המגפה במתח המרכזי שלה **הכלכלה מול הבריאות**. כלל הנתונים והתובנות נכונים ליום כתיבת המסמך, כפי שנכתב לעיל, מדובר באירוע דינמי בעל קצב השתנות גבוה.

מבנה העבודה מורכב ממספר חלקים מרכזיים. הראשון בסיס עובדתי למחלה, סקירת אתגר השטחת העקומה בעולם, סקירת האתגר הכלכלי בעולם, ההתמודדות בישראל, דילמת המדיניות והמלצות לאופן בו נכון ליישב את המתח. העבודה מבוססת בעיקר על מידע גלוי המצוי ברשת. יש לציין, שבעידן הזה קשה להפריד בין עובדות לבין הערכות ולכן בחנו את המידע המתקבל ממספר מקורות מידע תוך כדי מאמץ להסתמך על נתונים ממקורות בעלי אמינות.

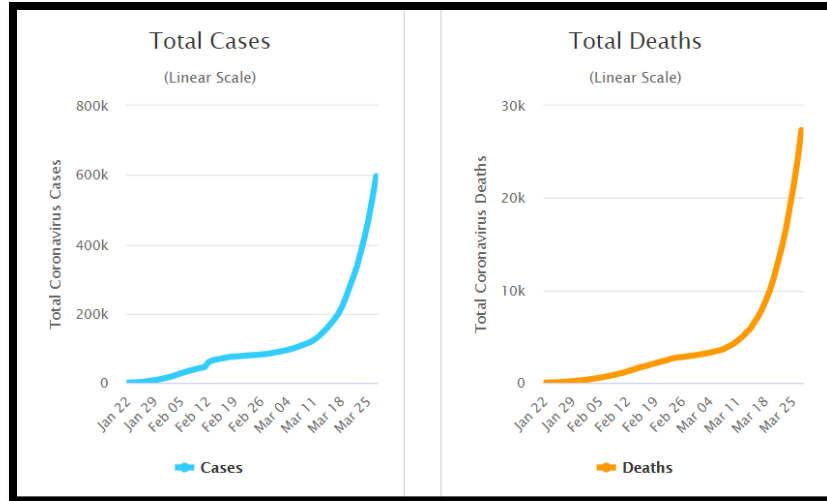
COVID-19

נגיפי הקורונה הינם משפחה גדולה של נגיפים שהתגלו כבר בשנות השלושים של המאה הקודמת. הנגיפים ידועים כגורמים לתחלואה בבעלי חיים ומוביל לזיהומים ומחלות עצבים, מערכת עיכול ונשימה. הנגיף גם ידוע כבעל יכולת לעבור מבעלי חיים לאנשים. ההתפרצות הקשה ביותר של נגיף ממשפחה זו עד היום היה נגיף ה-SARS שתקף את מזרח אסיה בשנת 2003-2004.

נגיף הקורונה החדש novel coronavirus התגלה לראשונה כפתוגן בחודש דצמבר 2019. במועד זה מדענים בודדו אותו כגורם המוביל לתחלואה בדלקת ריאות בעיר ווהאן אשר במחוז חוביי במרכז סין, ולאחר מכן תוארה התפשטות למחוזות אחרים בסין (WHO, 2020). נגיף הקורונה מכונה בשם זה מהמקור הלועזי שמשמעותו כתר בשל המבנה המיקרוסקופי שלו. בפברואר 2020 ארגון הבריאות העולמי העניק שם רשמי לנגיף – SARS-COV-2. בנוסף ניתן גם שם רשמי למחלה שהוא גורם "Covid-19".

ארגון הבריאות העולמי (WHO) הכריז ב-12 למרץ על המחלה כמגיפה עולמית וכמצב חירום בריאותי כלל-עולמי וכעת התפשטותה מתועדת על פני 190 מדינות שונות (WHO Europe, 2020). נכון ל-28 במרץ, נדבקו במחלה מעל שש מאות אלף בני אדם ברחבי העולם. למעלה מ-30 אלף איש מתו כתוצאה מסיבוכי ההדבקות בנגיף, מספר החולים אנוש או קשה דומה היקפו למספר המתים (WHO, 2020).

המורכבות הגדולה במחלה טמון בקצב ההדבקה המהיר שלה ובעובדה שהסיבוכיות המתלווה למחלה מייצרת עומס רב על מערכות הבריאות שאינן ערוכות לכך. כאשר מוסיפים למורכבות זו את התאוצות האדירות של העידן הגלובלי אנו מגיעים לאירוע עולמי בו אנו מתקשים לבודד מגיפה לאזור גיאוגרפי מתוחם וקצב ההדבקה מואץ הן ברמה הפנים מדינתית והן ברמה העולמית. התרשימים מטה ממחישים באופן ויזואלי את שתי התופעות ברמה העולמית (הדבקה וגלובליזציה).

תרשים 1: תיאור לינארי של כמות החולים והמתים כפונקציה של זמן נכון 25/3/2020 (Worldometer, 2020)¹

תרשים 2: פיזור המחלה בעולם וכמות החולים במחלה כפונקציה של זמן נכון 27/3/2020 (WHO, 2020)²

יש לקחת בחשבון שלצעדים מדיניים כדוגמת סגר או צמצום תנועה לוקח זמן של כשבועיים להשפיע על הגרף. רוב מדינות העולם החלו לנקוט במדיניות מחמירה רק בשבועות האחרונים ולכן ההשפעה על קצב ההדבקה והתמותה עדיין אינו דרמטי.

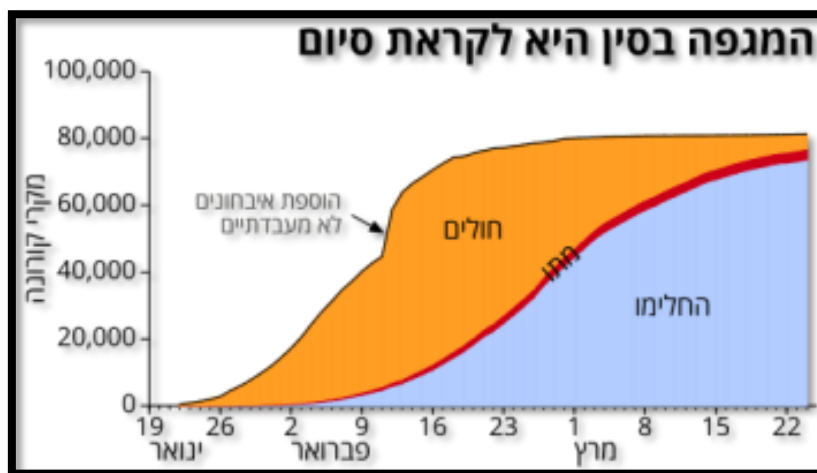
¹ התרשים נלקח ב/28 מאתר <https://www.worldometers.info/coronavirus/>

² התרשים נלקח ב/28 מאתר הארגון העולמי לבריאות <https://experience.arcgis.com/experience/685d0ace521648f8a5beeeeb1b9125cd>

על מנת להבין את עוצמתה של המגיפה יש לעמוד על שלוש סוגיות יסודיות: (א) **מה קצב ההדבקה** – קצב ההדבקה משפיע ישירות על מהירות ההפצה ועל העומס הצפוי במערכת הבריאות (ב) **שיעור המתים** מתוך הנדבקים (ג) **איזה חלק מהאוכלוסייה** חשוף למחלה. הבנה של עוצמת המגיפה יאפשר לנו להבין אילו כלים להפעיל ויותר חשוב באיזו עוצמה. כאשר הרשויות קוראות לציבור לצמצם מגע ולשטח את הגרף הכוונה היא הקטנת קצב ההדבקה. בכלל הנתונים יש לזכור שכיום כמות הבדיקות והפניות מהווה הדרך היחידה לדעת מה כמות הנדבקים במחלה, יתכן שנגלה שיש עוד רבים מאוד שנדבקו במחלה אבל לא גילו שום סימפטום. נתון זה בוודאי ישפיע על הבנת ההתפשטות של המחלה ועל שיעור המתים. עם זאת, עבודה זו עוסקת בקבלת החלטות ברגע נתון ולכן יש לקחת בחשבון רק את הנתונים הידועים ברגע זה.

קצב ההדבקה הוא הנתון הראשון והמרכזי עליו מקבלי החלטות מנסים להשפיע. מדיניות המצליחה להאט קצב גידול של מחלה הינה ההבדל בין מחלה למגיפה. ההדבקה בקורונה מתבצעת בהדבקה טיפית (כמו בשפעת) ודרך מגע. הנתונים מראים שמחצית מהנדבקים פיתחו תסמינים בפרק זמן של ארבעה ימים, החצי השני יפתח תסמינים עד 14 יום מרגע ההדבקה (גוטסמן & פלורנטין, 2020).

בחינה של הגרף בסין מציג קצב הדבקה אקספוננציאלי של עד 51% בחודש הראשון – כלומר מספר החולים מכפיל עצמו כל יומיים. לאחר יישום הסגר ניתן לראות שהגרף מתיישר וקצב ההדבקה יורד באופן משמעותי. השטח הגרף משמעה הורדת קצב ההדבקה באופן שמאפשר למערכת הבריאות לטפל במקרים הקיימים ולצמצם את הסיכויים למוות מהמחלה.

תרשים 3: קצב ההדבקה בסין (פייטלסון, 2020)³

אחוז התמותה בשפעת עונתית בארה"ב הינה סביב 0.1% (Gillespie, 2020), אחוז התמותה מנגיף הקורונה עדיין לא ודאי אבל הנתונים הקיימים מצביעים על מספרים גבוהים משמעותית. אחוז התמותה בסין עומד נכון ל-25 למרץ על כ-2.3%, ניתוח מעמיק יותר בנתונים מעלה שונות גיאוגרפית גדולה באזורים שונים בסין. בנוסף, ניתן לראות שקצב התמותה השתנה משמעותית בסין – בעיר ווהאן (לב ההתפרצות) אחוז התמותה ב-11

³<https://www.themarker.com/blogs/dror-feitelson/BLOG-1.8710052>

לפברואר עמד על 12%. מאחר וסיבוכי המחלה שמובילים למוות הם בעיקר נשימתיים הרי שיכולת בתי החולים לספוג חולים שכאלו הוא מדד מוביל ביכולת להבריא או למות (Rettner, 2020).

החשיפה למחלה כיום הינה לכלל האוכלוסייה מאחר ואין חיסון בנמצא. עם זאת, ניכר שהסיכון במחלה המוביל למוות הינו משמעותית גדול יותר בקרב הגילאים המבוגרים יותר. ניתוח של המקרה הסיני מעלה שבקרב בני השמונים אחד מתוך שבעה נפטר, בקרב גילאי העשרים ומטה שניים מאלף. מקרה מבחן מעניין לחשיפה למחלה מצוי במקרה של הספינה "Diamond Princess". בספינה זו התגלה חולה קורונה שבוע לאחר שירד מהספינה. מאחר ובספינה היו תנאים מושלמים להדבקה (מערכת סירקולציה, חדרי אוכל משותפים, קרבה וכו') בוצעו 3063 בדיקות (גם למי שלא גילה סימפטומים). הנתונים העלו שמכלל הבדיקות 23% בלבד נדבקו ואחוז אחד בלבד נפטר.

לסיכום שלב זה ניתן לומר שמחלת הקורונה (ללא התערבות ממשלתית) הינה מחלה בעלת קצב הדבקה אקספוננציאלי גבוה מאוד. קצב הנדבקים בשילוב סיבוכיות המחלה ובשילוב מוכנות ויכולת מערכות הבריאות מוביל לאחוז תמותה גבוהים מאילו של השפעת העונתית.

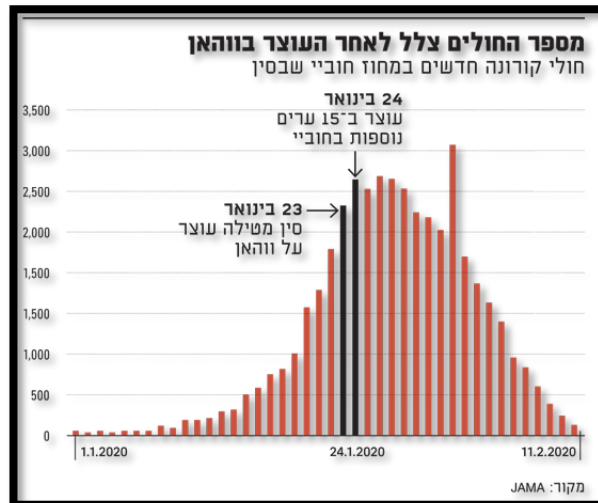
אך האם הקורונה אכן מחלה חריגה בנוף או שמא כפי שהתבטאו חלק מהמומחים זו פשוט מחלה עם יחסי ציבור מאוד טובים. כדי לענות על שאלה זו נשווה את הקורונה למגיפות העבר. מגפת האבולה הינה אחת המגפות בעלות אחוזי התמותה הגבוהים ביותר בעת המודרנית. ההתפרצות המשמעותית של המחלה התרחשה בשנים 2014-2016 כאשר **אחוזי התמותה עמדו על 50%**. עם זאת קצב ההדבקה היה נמוך יחסית ובסה"כ נדבקו כ-30 אלף איש (WHO, n.d.). במגפת הסארס בהתרחשה ב-2003 תקפה המחלה כ-8000 איש ומתוכה כ-774 נפטרו, אחוז תמותה של כ-9.6% (Pasley, 2020). גם כאן אחוז התמותה גבוהה אבל ההתפשטות הינה יחסית קטנה.

לאור הנתונים הללו ניתן להגיד שהעולם מתמודד עם מחלה שונה מקודמותיה בעיקר בקצב הדבקה גבוה מכפי שנראה בעבר. אך המשתנה הנוסף שהתווסף למשוואה הינו **הגלובליזציה**. קשרי הגומלין העמוקים והמהירים שנוצרו בין מדינות הובילו להאצה של מחלות וגם לתלות עמוקה בין מדינות. אפקט משק כנפי הפרפר מכה בעולם בעוצמה, במיוחד כאשר מקור המחלה הינה סין המהווה מנוע תעשייתי מהותי בכל שרשרת ייצור אפשרית.

השפעת מדיניות על "עקומת המחלה"

חלק זה יעסוק בצעדים שעסקו המדינות להתמודדות עם עקומת המחלה. מאפיין מרכזי של קובעי המדיניות השונים הינו דינמיות בהחלטות, קרי, התאמתם באופן מדורג ועקבי למתפתח. עם זאת, נראה שבקרב כלל הממשלות המוטיב המרכזי היה הכלת מגבלות תנועה מצמצום חלקי ועד סגירת גבולות וסגר מוחלט. השפעת מדיניות הממשלה לסגר מוחלט אינה מיידיית אך ככל שתיושם מהר יותר כך השפעתה תהיה מהירה יותר והיא תוכל להסירה מהר יותר.

הדוגמא הסינית ממחישה את האפקטיביות המהירה של עוצר. במחוז חוביי נקטו בגישה המחמירה ביותר סגר של כמעט חודשיים, סגירת כל מקומות העבודה ומוסדות החינוך לתקופה של חודש. מעבר לכך, בוצעה אכיפה מחמירה על הסגר. התרשים הבא מציג את הירידה המהירה בכמות החולים כבר בטווח של פחות משבוע מתחילת הסגר.

תרשים 4: כמות החולים החדשים בחתך יומי במחוז חוביי (ינובר, 2020)⁴

הדוגמא האיטלקית מדגימה קבלת החלטות מאוחרת ומתונה. הקושי להבין את המחלה כמתפשטת באופן אקספוננציאלי הוביל לקבלת החלטות ליניארית שניסתה לבודד את התחום בו מבוצעות הגבלות תנועה. החלטות אילו השתנו אך תמיד צעד אחד אחרי התפרצות המחלה. בנוסף, הציבור התקשה להבין את גודל השעה ולממש את המגבלות. בחודש אחד מה 21 לפברואר עד 22 למרץ איטליה עברה מהבנה ראשונית של המחלה עד לכדי מדינה בהסגר מלא, המתמודדת כיום עם האתגר הגדול ביותר שהיא חווה מאז מלחמת העולם השנייה (Pisano, Raffaella, & Zanini, 2020).

אחת מהסיבות למדיניות חלקית או איטית בהטלת סגר הינה הסיבה הכלכלית. כל סוג של סגירת גבולות הן ברמה הביני"ל והן סגר פנימי גורם למדינה להיכנס לאתגר כלכלי מורכב עד כדי סכנה של התמוטטות כלכלית. מכאן שמקבלי ההחלטות ניסו לעמוד על נקודת האיזון הנכונה בין בריאות לבין כלכלה. לצד התרחישים הפסימיים, הפאניקה ומדיניות ההסתגרות, נביא כמקרה בוחן את התמודדותה של בריטניה עם מגפת הקורונה. בעוד שהעולם פנה ברובו למדיניות של סגירות ככל שגדלו מספרי הנדבקים, בריטניה הציגה גישה שונה בהתמודדותה עם הנגיף. הממשלה הבריטית עודדה את המשך קיומם של החיים כסדרם, כאשר המחשבה המניעה את המהלך היא שעל האוכלוסייה להידבק ולפתח חסינות טבעית כלפי המחלה.⁵ מדיניות זו שהינה חריגה יחסית לאופן פעולתן של שאר מדינות העולם, עוררה מתנגדים רבים בבריטניה ומחוצה לה (אוני, 2020).

נראה כי מאחורי הצעד הניסיוני מבחינה בריאותית עמדו גם שיקולים כלכליים משמעותיים. מומחים שונים טענו כי ייתכן שההחלטות הבריטיות נבעו מכך שהממשלה כימתה את המשמעות הכלכלית של הצעדים

⁴ <https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001321669>

הננקטים במדינות השונות והחליטה שהיא מעדיפה להימנע מכך ככל האפשר. אך לצד הגישה פורצת הדרך, נראה כי בריטניה החלה לחזור בה מהחלטותיה ולהתאים עצמה למדיניות של הנעשה בשאר חלקי אירופה (אוני, 2020). 162 למרץ פורסם מאמר שככל הנראה הוביל לשינוי במדיניות הבריטית. המאמר פורסם על ידי Imperial College והניח שבמידה והמחלה ממשיכה בקו הנוכחי, השיא יגיע עד אמצע יוני ומספר המתים יעמוד על 510 אלף איש (המודל הניח שבארה"ב ימותו כ-2.2 מיליון איש). הנתון המרכזי שמוביל למספר העצום הזה הוא חוסר היכולת של מערכת הבריאות להתמודד עם כמות החולים הקשים. הסיכום אליו מגיעים החוקרים שחיסון מדרך הטבע יוביל לתוצאות קשות עד הרסניות, המדיניות הנכונה היא התערבות ממשלתית וצמצום המגע בין אנשים (Imperial College COVID-19 Response Team, 2020).

מאז, ראש הממשלה בוריס ג'ונסון הודיע על ביטול של אירועים המוניים ומדי יום בריטניה מחמירה בהדרגה את צעדיה. ייתכן כי ג'ונסון פעל מעט מאוחר מדי כאשר שינה את מדיניותו בשבוע שעבר ואימץ גם הוא את המדיניות הכללית הננקטת, זו של ההרחקה החברתית. אם חיי אדם לא היו מחירו של הניסוי, מעניין היה להשוות את התפתחותה של מגפת הקורונה במדינה שבה מדיניות הפעולה היא שונה.

אל מול המדינות הללו ניתן לציין את סינגפור, הונג קונג וטאיוואן כמדינות שהשכילו לנקוט צעדים תכליתיים בתחילת המגפה. המדינות הללו חוו את משבר הסארס וניכר שהשכילו להטמיע מנגנונים יעילים לשעת הצורך, המדינות הפעילו מערכת מהירה של ניטור, איתור ובידוד – החל ממדידת חום בכניסה לקניונים ובתי עסק וכלה בסגירת אזורים נגועים באופן ממוקד. קיימת תרבות מפותחת בהקשרי אחריות ציבורית. הממשלה סומכת על התנהלות בוגרת ואחראית של הציבור ולכן לא נדרשת להעמיד מגבלות נוקשות ל"שינוי מצב מנטאלי". בסינגפור משמרות העבודה פוצלו, עברו לדיונים באמצעות שיחות וידאו וחלק מהעבודה מתבצעת מהבית. בהונג קונג נסגרו בתי ספר, חלק מהעבודה עברה לעבודה מהבית ומשרדי ממשלה עובדים באופן מקוון. עם זאת, קניונים לא נסגרו, תחבורה ציבורית ממשיכה כסדרה וס"כ אורח החיים לא נפגע באופן מהותי (אייכנר, 2020).

בהסתכלות עולמית ניתן לסכם כעובדה שהקו המוביל במדיניות השונה ברחבי הגלובוס הינה של הגבלות תנועה עד כדי סגירת גבולות ועוצר מוחלט ברחובות. למרות הניסיונות לשמר איזון מסויים או לכל הפחות לצמצם את הפגיעה בכלכלה ניכר שמקבלי המדיניות מבינים שמדובר באירוע ייחודי ושונה. ההצלחות בהכלת האירוע מגיעות ממדינות שחוו אירוע קודם ופיתחו תרבות אזרחית מפותחת. תרבות זו לצד ניסיון קודם בהכלה מאפשרים למדינה לפעול באופן ממוקד ומצומצם יחסית.

השפעת הקורונה על הכלכלה העולמית

בחלקים הקודמים הצגנו את המחלה, האלמנטים שהופכים אותה למגיפה ואת הצעדים שנוקטות המדינות השונות להתמודדות מול האירוע. סיכמנו בכך שהמגמה העולמית הינה סגר והכלה. למדיניות זו יש אפקט ישיר על הכלכלה הן בטווח הקצר והן בטווח הארוך. בחלק זה נעמוד על ההשפעות הנגרמות לכלכלה העולמית כתוצאה מהמדיניות הננקטת.

כלכלנים רבים מנסים להעריך את גודל הנזק שנגרם ויגרם לכלכלה העולמית בעקבות המשבר ואת הזמן שייקח להתאושש ממנו. עם זאת, קיים קושי בהערכה מדויקת שכן המדינות השונות עדיין לא גיבשו מדיניות מוחלטת

(הן ביחס לצעדי המנע והן ביחס לצעדים הכלכליים לתמרץ את המשק) ולאור העובדה שאורכו של המשבר לא ברור.

בסוף חודש פברואר המשבר הוביל להאטה משמעותית בענפים כמו תיירות, תעופה, תרבות פנאי ועוד. בנוסף בורסות שונות בעולם נצבעו באדום עד כדי עצירת פעילות בורסאית עקב נפילות חדות. כיום ניכר שהמשבר ממשיך ומכה בעוד גופים רבים כאשר עובדים מוצאים לחל"ת, חופשה כפויה, עבודה מצומצמת ועוד (פלוג, 2020). הביטוי הישיר של המשבר ניכר בעלייה חדה כלל עולמית במובטלים, בארצות הברית מעריכים שמספר המובטלים יגיע לארבעה מיליון. בניו יורק, המדינה שנפגעה עד כה באופן הקשה ביותר בארצות הברית, מספר מבקשי העבודה עלה בחלק מהמקומות באלף אחוז! (פישמן, 2020).

בטווח הבינוני-ארוך, מתודולוגיות החיזוי של השפעת הקורונה על סביבה כלכלית נתונה, מתבססות על השתלשלות האירועים ותוצאותיהם בהתפרצות המגפה האחרונה מסין - הסארס. מודלים אלו מנסים לחזות כיצד גם הפעם תושפע הכלכלה העולמית ופרק הזמן שיידרש לחזרה לצמיחה על סמך אירועי הסארס. קרן המטבע העולמית לדוגמה פרסמה תחזיות לפיהן היא צופה השפעות על הכלכלה הסינית והעולמית רק ברבעון הקרוב. להערכת הקרן, בהתבסס על מודל השפעתו ארוכת-הטווח של הסארס, בסופו של דבר לא תושפע הצמיחה הגלובלית בטווח הבינוני והארוך עקב מגפת הקורונה. גם בישראל גופים רשמיים ולא רשמיים משתמשים בסארס כנקודת מוצא להשוואה בין הסיטואציות.

הסערה הכלכלית הקשורה למגיפה משפיעה על השווקים הפיננסיים, כולל מניות, אג"ח וסחורות (נפט גולמי וזהב), בצורה רחבת היקף וחמורה. כמו כן, אירועים מרכזיים כמו מלחמת מחירי הנפט בין רוסיה לסעודיה הביאו לקריסת מחירי הנפט הגולמי ולהתרסקות שוק המניות במרץ הנוכחי (Egan, 2020). בארה"ב הורדה הריבית ל-0, באופן המשדר פאניקה גבוהה, ואילו המשקיעים מאבדים אמון בבנקים שחילצו את הכלכלה העולמית מהמשבר של 2008.

המגיפה עוררה פאניקה בקרב הציבור הרחב בהקשר לחסכוניותיהם האישיים של האנשים, קרנות נאמנות, ולמרות ההפסדים, אנשים מיהרו למשוך את כספם מהבורסות הצונחות. גם החסכוניות ארוכי הטווח מושפעים, שכן אנשים מתחילים למשוך את קרנות ההשתלמות שלהם, אף לשבור חסכוניות פנסיוניים, גם בעלות של 35 אחוזי מס קנס. נכסים של קרנות הנאמנות ירדו בסדר גודל של 20%, ניתן לזהות זאת גם בחיסכון ארוך טווח. מבחינת האדם הפרטי, מדובר בטעות הרסנית; ומבחינת ההשלכות הרחבות יותר, מעיד על בורות וחוסר הבנה של האוכלוסייה את המהלכים הפיננסיים באופן שפוגע בהם ישירות, אך גם בשוק. נראה כי התפרצות הווירוס תכניס את הכלכלה הבינלאומית, הסובלת גם כך מגדילה איטית, למיתון קשה.

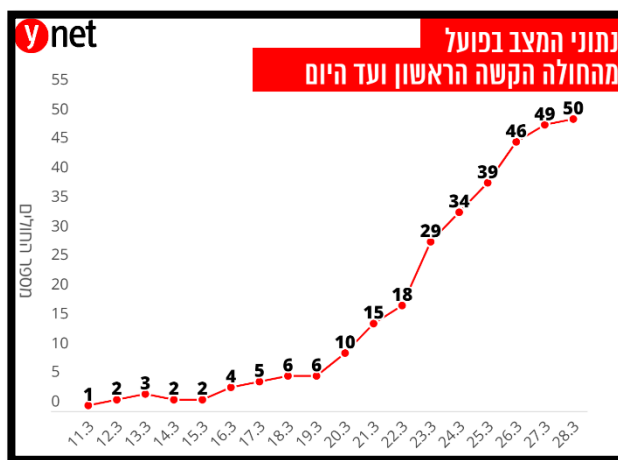
ישראל

בחלק זה נעבור למיקוד במתרחש במדינת ישראל. נציג את מצב המחלה נכון לימים אילו, המדיניות שנקטה ואת ההשפעות הישירות והצפויות למשק הישראלי. בתוך כלל הנתונים יש לזכור גם את ההקשר הייחודי של הפוליטיקה בישראל עומדת בימים אלו בסימן אי ודאות פוליטית. גם בזירה זו נדמה שהדינמיות היא המאפיין הקבוע היחיד במערכת. המגיפה החלה כאשר אזרחי ישראל הלכו להצביע בפעם השלישית בתוך שנה. בימיה הראשונים של המגיפה התנהלה מלחמה פוליטית עזה בכנסת עד כדי סירובו של יו"ר הכנסת, יולי אדלשטיין,

לממש החלטת בג"ץ. נכון לכתובת שורות אילו, בישראל אמורה לקום ממשלה בקואליציה של ליכוד, חוסן לישראל ומפלגות גוש הימין. ליציבות הפוליטית השפעה אדירה על החוסן הכלכלי, הפוליטי והשלטוני של ישראל.

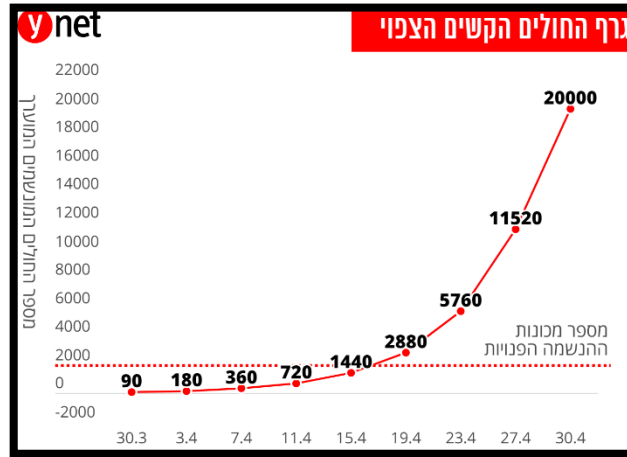
ההדבקה הראשונה של ישראלים בקורונה התרחשה מחוץ לגבולות ישראל. קבוצה של אחד עשר ישראלים שהתה באוניית "Diamond Princess" שעל סיפונה התפרצה הקורונה. עם נחיתתם בישראל הוכנסה הקבוצה לבידוד ולאחר מספר ימים התגלו שני חולי קורונה בקרבם. ההדבקה הראשונה בישראל התרחשה ב-27 בפברואר כאשר ישראלי שחזר מאיטליה הדביק את אשתו ועוד שלושה אנשים שונים. מקרה המוות הראשון מקורונה התרחש ב-20 למרץ עם מותו של גבר בן 88 מירושלים.

נתוני המחלה בישראל נכון ל-29 למרץ עומדים על למעלה מ-3600 חולים מתוכם למעלה מ-50 במצב קשה ו-12 אנשים שנפטרו מהנגיף (כלכליסט, 2020). קצב ההדבקה הינו אקספוננציאלי ומכפיל עצמו כל שלושה ימים. אחוז התמותה הינו נמוך מהממוצע העולמי ועומד על 0.3%. תרשים חמש מציג את קצב הגידול בכמות החולים הקשים. תרשים שש מציג את החשש המשמעותי של מקבלי החלטות – הנקודה בה כמות החולים הקשים תחצה את כמות מכוונת החייה ובכך מספר המתים יצא מכלל שליטה. בהשוואה לאיטליה מצבנו כרגע הינו סביר – בנקודה בה כמות החולים באיטליה הייתה זהה לישראל הם הגיעו לכ-100 מתים בעוד אצלנו המספר עומד על 12 בלבד (גל, 2020).

תרשים 5: כמות חולים קשים בחתך יומי במדינת ישראל (גל, 2020)⁶

⁶ <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-5703170,00.html>

תרשים 6: כמות חולים קשים הצפויה בחתך יומי במדינת ישראל (גל, 2020)⁷

התמודדות מדינת ישראל עם מגפת הקורונה מסתמנת כאחד האירועים המתגרים ביותר מיום הקמתה. כפי שמסתמן כעת, מדובר במשבר מרובע: בריאותי, כלכלי, תודעתי ופוליטי. נוכח עוצמת האירוע בישראל והצפי להחרפתו החל גם צה"ל להיערך להשתתפות אקטיבית ונרחבת במאמץ הלאומי לניהול החירום שנוצר עקב התפשטות המגפה. צעדים ראשוניים כבר ננקטים בשטח, בעיקר על ידי פיקוד העורף (פקע"ר).

התמודדותה של מדינת ישראל עם התפרצות הנגיף התאפיינה עד כה בניסיון למצוא את נקודת האיזון בין שלושה גורמים מובילים: ראש הממשלה, משרד הבריאות, שחותר לצמצם את היקף ההדבקה בקהילה, בכל מחיר, ולשם כך מנסה להשית על האוכלוסייה ריחוק חברתי, סגר ואף עוצר אזרחי מלא, לעומתו, משרד האוצר מנסה לצמצם את הנזקים לכלכלת ישראל עקב עצירת מסחר ויצור וצמצום נרחב ביציאת אזרחים לעבודה, וזאת בעת שניכרות השלכות שליליות חמורות של המשבר בכלכלה העולמית. עד כה, גישת משרד הבריאות גוברת על השיקולים הכלכליים ונקבע כי מטרת העל היא "לשטח את עקומת החולים" ולצמצם את קצב הנדבקים, כך שיוכפל כל חמישה ימים, לא כל יומיים מצב שבו שרויה איטליה (פדן, אלרון, לוי, חדד, & בן ארי, 2020).

מדינת ישראל נקטה במדיניות הדרגתית להכלת האירוע. המדרגה הראשונה החלה כבר בעשרים ושלושה בינואר בהכלת בידוד של שבועיים לחוזרים מסין. כשבוע לאחר מכן, בסוף ינואר, כבר נאסרה כניסת מטוסים מסין לישראל. במהלך פברואר התרחבו הנחיות הבידוד למדינות נוספות במזרח במקביל לאיסור כניסת תיירים מהמדינות הללו. ב-27 לפברואר נחתם צו המכניס את הקורונה לרשימת המחלות בעלות חשיבות בין לאומית, משמעות הצו הינה הרחבת הסמכויות למנכ"ל משרד הבריאות להתמודדות מול המחלה.

מתחילת חודש מרץ הואצו ההחלטות השונות – החל מהרחבת הבידוד ממדינות אירופה לכלל מדינות העולם, איסור קיום התכנסויות המוניות מ-5000 דרך 100 איש וכלה בכך שאין לצאת מהבית ליותר מ-100 מטר ולצורך הכרחי בלבד. מעבר לעובדה שהצעדים נועדו לצמצום המגע בין האנשים הרי שהם גם שיקפו צורך לשינוי תרבותי בקרב האזרחים שלא הפנימו את גודל האירוע.

⁷ <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-5703170,00.html>

ישראל נקלעה למצב החירום כשמצבה הכלכלי מתאפיין בנתוני צמיחה, חוב/תוצר ואבטלה טובים מאוד. עם זאת, לממשלה אין תקציב מאושר והיא נמצאת בגירעון מעבר למתוכנן. עיקר הפגיעה הכלכלית צפוי להתבטא בירידת התוצר כתוצאה מהקטנת ביקושים ונפילת השווקים הפיננסיים. זאת, עקב צמצום כוח אדם, השבתת ענפי התיירות, צמצום התחבורה, השבתת מערכת החינוך, סגירת שירותים בלתי חיוניים ובעיקר נוכח ההשבתה הממושכת של מרבית המשק. כן צפויות פגיעות בתוצר (עד כדי צמיחה שלילית), בכלכלת משקי הבית וביכולת ההשתכרות. שוק ההון הישראלי, בדומה לשוק העולמי, מתאפיין בירידות חדות ובעטיין נגרם נזק לכספי הפנסיות, לקרנות ההשתלמות, ולציבור המשקיעים.

מתחילת מרץ התווספו 551 אלף מובטלים חדשים למעגל האבטלה בישראל, ובכל יום אלפים נוספים חותמים על אבטלה כאשר מקומות עבודה נסגרים או משחררים את עובדיהם לחופשה ללא תשלום (כלכליסט, 2020). כאשר ישנם חצי מיליון מובטלים, ביטוח לאומי צריך לשלם להם דמי אבטלה בסך של שני מיליארד שקלים וחצי, כל חודש. זאת בעוד שבשנה רגילה ביטוח לאומי משלם 3 מיליארד שקלים לדמי אבטלה לכל השנה. ביטוח לאומי יצטרך לחרוג מתקציבו כדי לשלם סכום זה, והכסף יגיע למעשה ממשרד האוצר המתחייב להזרים את הכסף החסר לביטוח הלאומי.

מעבר לכך כאשר אנשים רבים כל כך נפלטים ממעגל העבודה ומפסיקים לשלם מיסים, יחד עם חברות שמפסיקות לפעול ומפסיקות לשלם מיסים, משרד האוצר נמצא גם הוא בגרעון ומתקשה לעמוד בתשלומים. כאשר משרד האוצר מגייס כסף הוא פונה לגופים המנהלים את הפנסיה. בימים כתיקונם, הלוואה למדינה היא עסקה חסרת סיכון, אך ימי הקורונה אינם ימים כתיקונם. אם כך, גופי הפנסיה ילכו למדינה כסף, ובשלב מסוים אם המדינה לא תוכל ללוות יותר מגופי הפנסיה, ייתכן שהמדינה תצטרך את הסיוע של בנק ישראל. בבנק ישראל יותר ממאה מיליארד דולר, סכום אותו היא יכולה להלוות למדינה. אזי, עלול להיווצר מצב של הדפסת כסף אשר בטווח הארוך עלול לגרום לסחרור של אינפלציה, ובהמשך לעליית מחירים אינסופית.

בעשרים ותשעה למרץ פרסם שר הביטחון נפתלי בנט תוכנית להתמודדות עם מגפת הקורונה. בפרסום הוא מציג את עיקרי הפעולות שנקטו בישראל או התקבלו כהחלטות ממשלה ונדרשות להתבצע במאבק במגיפה: (א) האטה של הפעילות הכלכלית והאזרחית בישראל עד כדי רמה של 30% לבלימת ההתפשטות (ב) חינוך והסברה לציבור (ג) ביצוע משטח גרון ואף לאיתור הנגיף בגוף הנדבק – אלמנט שהחל איטי מאוד וכלל מאות בדיקות ביום וכיום הממשלה הציבה יעד להגעה ל-30 אלף בדיקות ביום (ד) חקירות אפידמיולוגיות ובידוד ביתי (ה) בידוד נשאי קורונה (ו) הגדלת קיבולת קליטה של חולי נשימה קשים (ז) הגנה על אוכלוסייה בוגרת (ח) בקרה על כניסה מחו"ל (ט) סגר על עזה והרש"פ.

ברמה הכלכלית ניתנה הנחייה על ידי ראש הממשלה להכין תוכנית כלכלית בהיקף של שמונים מיליארד שקלים (ברסקי, 2020). למרות שהתוכנית עדיין לא פורסמו ההערכות ברגע זה הינן שהתוכנית תכלול את הסעיפים הבאים: (א) חמישה מיליארד שקלים כמענק לעסקים קטנים ובינוניים (ב) ביטול ארנונה לבעלי עסקים לחודשיים (ג) הגדלת תקציב הבריאות בהיקף של בין 7 ל-10 מיליארד (ד) קרן הלוואות לעסקים בעלי מחזור גדול 400 מיליון (ה) מענק לגמלאים שאיבדו את מקום עבודתם (ה) מענק דו-חודשי לעצמאים עם הכנסות עד מיליון וחצי (ו) קיצור הזכאות לדמי האבטלה (ירצקי, 2020).

הערכה של INSS להשלכות הכלכליות בישראל מציגה את התמונה הבאה – (א) צמיחה כלכלית של אפס בשנת 2020 (ב) חידוש צמיחה תלויה במגמות העולמיות ולא צפויה להתרחש לפני רבעון ראשון של 2021 (3) המשך סגר אחרי מאי עלול להוביל לכעשרים אחוז אבטלה (4) תוספת של למעלה מחמישה מיליארד ₪ לחודש לדמי אבטלה ללא תוספת לעצמאים (5) עלייה בהוצאות של לפחות 5% מהתל"ג (6) ירידה בהכנסות המדינה בהערכה של כ-10% כתוצאה מדחיית תשלומים וירידה בפעילות כלכלית. (7) עלייה בגרעון לפחות לכ-9% מהתוצר (8) יחס חוב תוצר עלייה לפחות ל-70%.

דילמת המדיניות:

המתח המרכזי בנושא נגיף הקורונה הינו האיזון העדין והשביר בין בריאות האוכלוסיה (והאפשרות לתמותה רחבת היקף) לבין כלכלת ישראל (והאפשרות לקריסתה) (מילמן & בינדמן, 2020). בפרק זה נעסוק בתיאור המתח כפי שהיה בחודש האחרון בדילמה מתי ובאיזו היקף לממש מדיניות סגר.

ככלל, במהלך ההתמודדות עם המשבר אנו עדים למתח מובנה בין שני הצדדים, משרד הבריאות (באמצעות מנכ"ל המשרד) ומשרד האוצר (באמצעות מנכ"ל המשרד).

הטענות המרכזיות של משרד האוצר הן שמשרד הבריאות והמל"ל נוקטים בפעולות במסגרת הניסיון לבלום את הקורונה, ללא בחינת השיקולים הכלכליים. החשש הוא שהחלטות שמתקבלות כעת ומובלות על ידי משרד הבריאות והמטה לביטחון לאומי אינן נלקחות בחשבון תוך ראיית התמונה הכוללת והתייחסות להשלכות אותן החלטות וכי העלות המשקית של אותן החלטות תהיה גבוהה בסופו של דבר הרבה יותר מהעלויות של ההתמודדות עם הטיפול בחולי הקורונה. כאשר לפגיעה המשקית יש בסופו של דבר השפעה גם על היכולת של הממשלה לתת שירותים לציבור.

לפיכך משרד האוצר החליט כי מעתה יוצגו ההשלכות הכלכליות של החלטות משרד הבריאות. כדי לעשות זאת צפויים באוצר להפגש גם עם חברות פיננסיות וחברות ריאליות במטרה לגבש את התמונה המלאה.

בהערכת מצב מאקרו כלכלית שביצע משרד האוצר נטען כי התפרצות נגיף הקורונה והתפשטותו בעולם עלולה לגרום למשק הישראלי נזק בהיקף שבין רבע אחוז לאחוז תוצר שלם, מדובר בסכום שבין 3.6 ל-14 מיליארד שקלים. (ברקת, 2020)

באוצר הולכים ומצטברים דיווחים מחברות על פגיעה פוטנציאלית בפעילותן, ובחלק מהמקרים פגיעה בפועל. נגיד בנק ישראל פרופ' אמיר ירון טען כי במידה והמשבר יתארך ויזלוג אל מדינות נוספות, ובפרט אם ידרשו צעדי מניעה חריפים בישראל, צפויה השפעה משמעותית יותר, שאת היקפה קשה להעריך בשלב זה. תחזית הצמיחה העדכנית של חטיבת המחקר של בנק ישראל שפורסמה בינואר צופה כי המשק יצמח ב-2.9% בשנת 2020. בנוסף, משרד האוצר נערך לתשלום של עד 4 מיליארד שקל דמי אבטלה בחודש לאור מצב מתהווה של חצי מיליון מובטלים והטענה המרכזית הינה כי המשק יהיה קשה לעמוד בזה לאורך זמן (וקסמן & קלינגבייל, 2020).

מהצד השני משרד הבריאות טוען באמצעות מנכ"ל המשרד כי נדרש סגר מלא למשק הישראלי לאור צפי לעלייה בקצב הנדבקים: "מאה חולים ביום, אולי מאות. לצערנו יכולים להיות אלפים רבים מאזרחי ישראל שימותו מהמחלה, אנחנו רוצים להביא את מספר החולים והמתים למספר נמוך ככל שניתן. אם נקפיד על הצעדים, נשטח את העקומה כמה שיותר כדי שנוכל להגיע לכל אחד מהחולים" (אייכנר & חילאי, 2020).

לאור הצפי להידבקות בנגיף מוסיף מנכ"ל משרד הבריאות כי זה לא משחק. לא דאגנו לכם לחופשה, אנחנו רוצים שתישארו בבית ותצמצמו מגע עם אנשים אחרים. ככל שנצמצם יותר ויותר מגע עם אנשים אחרים, ככה נדביק ונידבק פחות. זה לא הזמן ללכת לפארק או לחוף הים, זה לא הזמן לבקר את סבא וסבתא. לכולנו יש הורים ואנחנו מתקשים עם הצעד הזה, אבל בעת הזו הדרך שלנו לשמור על סבא וסבתא ועל אבא ואמא זה לא ללכת לבקר אותם, לשמחתנו יש דרכים אחרות לשמור על קשר.

לסיכום, מתקיים מתח מובנה וחרף בין הצורך בבריאות הציבור (שתשפיע על הכלכלה לטווח ארוך) לבין הצורך הכלכלי בשימור המצב הכלכלי בישראל. לכן נדרש גוף מתכלל אחד, המועצה לביטחון לאומי שתפקידה לבחון את ההשלכות הבריאותיות ואת ההשלכות הכלכליות ולהמליץ לרוה"מ על המדיניות הנדרשת.

יצוין כי הקו המנחה של הממשלה הינו שהשיקול המנחה המרכזי לצוותים יהיה השיקול הבריאותי, אולם נציגי האוצר יוכלו להציג את השיקולים הכלכליים וההשלכות הכלכליות של הצעדים שיבקש משרד הבריאות לנקוט בהם. עוד מציינת הממשלה המל"ל מקיים הערכות מצב מידי יום, בהן משתתפים גם נציגי האוצר והמשרדים הכלכליים. מקבלי ההחלטות ערים להשפעות בתחומים השונים ונותנים דעתם גם עליהן ועדיין – היעד הראשון במעלה הוא האטת התפשטות הנגיף בישראל. השיקול המוביל בהתמודדות עם הקורונה הוא קודם כל בריאות הציבור. ככל שנשכיל להאט ולצמצם את התפשטות הנגיף כן נצמצם את נזקיו לציבור ולמשק הכלכלי. מדינות שלא נקטו צעדים כאלה בזמן משלמות מחיר יקר לא רק במישור הכלכלי אלא גם בבריאות הציבור.

נראה כי המדיניות הגורפת בהתמודדות עם מגפת הקורונה היא זו של התרחקות חברתית, מניעת הדבקה עד כמה שניתן ושמירה על חיי אדם. על כן, יש לנקוט בצעדים אשר יקלו על הכלכלה ויאפשרו את שיקומה המהיר ככל הניתן בחלוף המשבר. הממשלה תידרש לסייע ביציאה מן המשבר באופן שיציע תוכנית מקיפה לפעולה לאחרי פסח למקרה שבו טרם יצליחו להשתלט על הנגיף. על המדינה להקציב לפחות 50 מיליארד שקל לטובת התזרים הכלכלי, ובכך לנהל את ציפיותיהם הכלכליות של האנשים. בכך, יוכלו גם האנשים הפרטיים להשקיע את כספם, או לא לפחות לא למשוך אותו מתוך הקרנות הודות לתשדורת של ביטחון, רוגע, מצד הממשלה, המסבירה כיצד היא מתעתדת להתנהל אל מול הנגיף, אחרת הנזק הכלכלי יהיה בלתי מתואר.

הדילמה המרכזית בה מצויה מדינת ישראל בימים אילו היא באחוז העובדים במשק שיכולים להמשיך לעבוד. בישראל נקבע רף של 30% כאשר הדילמה היא האם להעביר את המשק לסגר מלא עד כדי 0%. מצד אחד מהלך זה יצמצם עוד את הסיכון להדבקות אל מנגד הוא יוביל להרס משמעותי לעסקים ויתכן שלא יוכלו להתאושש ממנו. במתח הזה ניכר שכרגע ראש הממשלה מבין שהתועלת בהגעה לסגר מוחלט הינו קטן מהנזק שיגרם לכלכלה הישראלית במימוש הצעד.

לצד המשבר והשלכותיו הקשות, ישנן גם כמה נקודות של אופטימיות. למשל, השתקמותו המהירה של העולם לאורה של הדעיכה בכלל המשקים. כך, ביחס למפה המתעדת את זיהום האוויר מעל סין, כפי שנראתה לפני

התפרצות הנגיף, נראה שהזיהום הצטמצם מאד, עד היעלמות כמעט (כלכליסט, 2020). מבחינה אקולוגית, ניתן לזהות תמורות רבות מאז התפרצותו של נגיף הקורונה. למרות שניתן לכמת רק את הנזקים הכלכליים כתוצאה מהפסקת הטיסות ואין אפשרות לכמת את האוויר הנקי, למשבר הקורונה ישנן גם השלכות חיוביות מרובות. כאמור, אין אפשרות לעמוד על הרווח כתוצאה מהשתקמותו של כדור הארץ מאז פרוץ המחלה, אך בוודאי יהיו לכך השפעות חיוביות ארוכות טווח גם על בריאותם והכנסותיהם של תושבי העולם, כמו גם על המודעות לסביבתם.

כדי לצמצם את הנזק הכלכלי, על ממשלת ישראל להישען על נקודת הפתיחה הטובה ולהגדיל את התקציב והגירעון במידה ניכרת, וזאת על מנת לאפשר הקצאות תקציביות נדרשות לטיפול הרפואי ובה בעת להגן על המשק. הגנה זו צריכה להתמקד במגזר העסקי לגווניו וכן במשקי הבית כדי למנוע קריסה ולאפשר לעבור את התקופה הקשה בין היתר באמצעות הלוואות, דחיית תשלומים ועזרה למשפחות במצוקה. נוסף לכך, נדרשת, למשל, מדיניות מוניטרית שתכלול הפחתת ריבית וכן רכישה יזומה של אג"ח מדינה על ידי המדינה כדי לעודד את שוק ההון. צעדים אלו דורשים אישור תקציב והתערבות חזקה בכלכלה תוך חקיקה מהירה. אלה מחייבים להקים ממשלה מתפקדת, שתבצע את הנדרש מתוך התייחסות לחוסנו של המרקם החברתי בישראל.

הצעות למדיניות מאוזנת המשלבת את צרכי הבריאות והכלכלה

בחלקים הקודמים הצגנו את ההתפשטות המחלה, הצעדים שנקטו בעולם ואת המתחים שליוו את קבלת ההחלטות. למעשה עיקר הדיון על הכנסת מדינת ישראל לסגר כבר הסתיים בניצחון הסגר. המאמץ המרכזי בשלב זה הינו כיצד לחזק את מערכת הבריאות כך שתעמוד בעומס עד להשטחת העקומה והקטנת כמות החולים קשה. החלק הבא יעסוק באופן בו נכון לצאת מהסגר ובתמונת הסיום הרצויה.

תכנון נכון של המערכה כנגד המגפה מחייב הסתכלות מהסוף להתחלה. שרטוט תמונת סיום צריכה להכיל את העקרונות הבאים: מספר מתים מוגבל, פגיעה מזערית בכלכלה עם יכולת התאוששות, יציבות שלטון החוק, מערכת בריאות מתפקדת, רציפות מבצעית ביטחונית, חוסן חברתי בציבור. בנוסף, יש לבחון כיצד ישראל יכולה לתעל את המצב להצגת חשיבה גמישה ויצירתית ותהווה מובילה בפיתוח מענה רפואי וטכנולוגי לאירועים דומים (דקל, 2020).

נקודת היציאה מהסגר חייבת להתבצע באופן מתוכנן ומנוהל. על מנת שתקרה כך יש לקבוע כבר עכשיו מהי הנקודה שממנה והלאה הגרף מספק שטוח ובטוח. בראש ובראשונה יש להקים צוות שמטרתו לימוד מהסיפור הסיני ובחינת המנגנונים שהובילו לסיום הסגר. המלצתנו היא לבחון את הגרף של כמות החולים קשה אל מול כמות מכוונת ההחייאה באופן מתמיד. שיפור ביכולת של מערכת הבריאות להתמודד עם הכמות היא שתקבע כמה מוקדם נוכל לצאת. היציאה צריכה להיות מדורגת – ביטול הבידוד לאוכלוסיית הגיל שאינה בסיכון, ביטול הסגר רק לישובים בהם אחוז ההדבקות נמוך, החלת בדיקות כפי שמתבצע בסינגפור במקומות הומי אדם והכנסת זרים באופן מדורג ורק אחרי בדיקות רפואיות. התפרצות נוספת של המחלה וחזרה לסגר תהיה הרסנית לביטחון הציבור בממשלה ומכאן גם לכלכלה. להערכתנו אין צורך בהחמרת הסגר – נקודת האיזון סביב 30% תעסוקה מייצרת תועלת גדולה יותר בפן הכלכלי מאשר בצמצום המגיפה.

יצאה מהסגר אינה אירוע מידי אלא יכולה וצריכה להתבצע בהדרגה עפ"י אוכלוסיות בסיכון וישובים בסיכון. חזרה מדורגת תאפשר חזרה בנקודת זמן מוקדמת יותר (חזרה עפ"י יכולתו של החזק להתמודד ולא של החלש), תאפשר התנעה מחודשת של מעגל העבודה ותאפשר שליטה במידה ונדרש לבצע חזרה לאחור. בשלב השני פתיחת בתי ספר והחזרת הילדים למסגרות לימודים (כולל לימודים בזמן החופש הגדול), מעבר לתועלות החינוכיות הרי שהדבר יאפשר להורים לחזור למעגל העבודה (ולשמור על שפיות).

על מנת שרמת הודאות תגדל יש לממש את החלטת הממשלה על ביצוע עשרות אלפי בדיקות ביום. בנוסף יש להוסיף לבדיקות המקיפות גם את בדיקת הדם. בדיקה זו אומנם מצויה ברמת ודאות נמוכה יותר – היא יותר רק לאתר נוגדנים למחלה בדם ולא את המחלה עצמה. אך יתרונותיה בכך שהיא מהירה, קלה לביצוע ומאפשרת הבנה האם האדם כבר חסין למחלה. נתון זה הינו החשוב ביותר, הוא יאפשר שחרור כמות גדולה של אנשים למשק בידיעה שהם כבר חסינים (בנט, 2020, עמ' 20).

במסגרת תכנון ארוך טווח ומימוש אסטרטגיית הסיום יש לפעול באופן מידי בחיזוק תשתיות מערכת הבריאות. חיזוק זה דורש השקעה ממשלתית נרחבת ומהירה במערכות הנשמה, עידוד פיתוחים בתעשיית הייטק והקדמה בהשקעות מתוכננות למערכת הבריאות. כלומר, השקעה שאינה השקעה זמנית אלא לטווח ארוך, יש להקל על חברות הייטק העוסקות בפיתוחים רפואיים רלוונטיים. חיזוק היכולת הזו תעמיד את ישראל בחוד החנית בהתמודדות העכשווית כמו גם ביום שאחרי. חשוב לחזק ולהמשיך את המגמה של שילוב יכולות צבאיות עם הצרכים הרפואיים. כבר עכשיו שולב מערך המודיעין של צה"ל באיסוף וניתוח מאגרי מידע בסוגיית הקורונה. הוטמעו יכולות מבצעיות שניהול ושינוע חולים קשים ועוד. השילוב בין הייטק, יכולות צבאיות ואתגרים אזרחיים משתנים מפגינים לעולם את הגמישות והמחשבה הישראלית.

השקעה כלכלית נוספת שנדרשת הינה סיוע למובטלים. בתקופה הנוכחית יש להגדיל את האבטלה ולמצוא מודל שמסייע גם לעצמאיים. עם זאת הגדלה זו חייבת להיות תחומה בזמן – אחרת היא תהווה תמריץ עבור רבים להישאר מובטלים. אלמנט נוסף שיש לתכנן הוא הסיוע הממשלתי למובטלים ברכישת מיומנויות רלוונטיות. ניתן להניח שהזעזוע הכלכלי יוביל לשינויים עמוקים שיבטלו מקצועות שונים בין אם המשק כבר לא יצטרך אותם (לדוגמה סוכני נסיעות) או מפני שלחברות לא תהיה יכולת להעסיקם שוב. נכון שהמדינה תתכנן מסלולי הכשרה למסלולים רלוונטיים (הוראה, מחשבים וכו').

במישור החברתי העת הנוכחית מאופיינת בזרם מידע בלתי פוסק ומרובה ערוצים. הממשלה נדרשת להמשיך ולחזק את הערוץ הממשלתי כך שיהיה זמין, אטרקטיבי ונגיש המכיל מידע מהימן ובזמן אמת. ערוץ זה יסייע בימי המגפה לשיפור ביטחון האזרח במדינה וישרת את מטרתו גם בהמשך. ערוץ זה צריך להכיל מידע שוטף על המגפה, על צעדי הממשלה, ריכוז פעולות מקוונות לטובת האזרח וכלים להתנהלות כלכלית נכונה ומושכלת. אפליקציית המגן הינה דוגמה טובה, יש לייצר אפליקציה כלכלית המסייעת להבנת הזכויות, דרכי הפעולות ומייצרת קו דיגיטלי ומהיר למשרדי הממשלה השונים.

על מנת לתכנן היטב את נקודת הסיום ולהגיע אליה חובה על הממשלה להקים צוות ייעודי שכל תכליתו הינו שרטוט תמונת הסיום, התאמתו לשינויים המתרחשים וביצוע פעולות אקטיביות שיובילו אותנו לשם. עולם ההייטק הרפואי הוא דוגמה ליכולת שניתן להאיץ אותה, דוגמה נוספת הינה יכולת ניתוח מידע ממקורות

דיגיטליים (אפליקציית המגן), התאמת עיר חכמה להתמודדות עם מגיפה הן בריסון המגיפה והן בהפעלת אמצעים טכנולוגיים לאבחון מוקדם יותר.

כבר היום, מדינת ישראל משכילה לנצל יכולות צבאיות, מודיעיניות וטכנולוגיות לייצר פריצות דרך משמעותיות. פיתוחים כמו זיהוי מחלה באמצעות קול, חקירת ביג דאטה לכדי תובנות קליניות, בניית יכולת מאסיבית לייצור מערכות החיאה בזמן קצר ועוד. היכולות הללו מעניקות לישראל כלים פרקטיים להתמודדות עם המצב ובו בזמן ממחישות לעולם את הגמישות והמקוריות של "הראש היהודי". אילו הן בדיוק היכולות שיאפשרו נק' פתיחה טובה יותר ביום שאחרי.

לסיכום

מגפת הקורונה הינה אירוע שונה עבורנו מאירועי העבר. האירוע שונה לא רק עבורנו אלא גם ברמה הגלובלית, עם זאת ניתן לראות שמדינות בעלות היסטוריה בהתמודדות עם מגפות עבר מצליחות לשמר איזון בין כלכלה לבין השטחת הגרף. מכאן שהבסיס להחלטות נכונות חייב לעבור דרך למידה מהן, דרך התבוננות על הנתונים הרלוונטיים ואומץ מנהיגותי.

בנקודת הזמן הזו, יש לחלק את המאמצים לשלושה: ניהול המשבר, תכנון נקודת היציאה ומיקסום היתרונות הגלומים במשבר. על מנת להוביל את שלושתם מדינת ישראל זקוקה לכנסת וממשלה מאוחדת. אחריות פוליטית בעת הזו הינה לדעת לעסוק בעיקר ולא בחיכוכי העבר – עוד יהיה זמן עבורם.

המאמץ המרכזי באיזון כלכלה ובריאות בשלב זה הינו ביציאה מהירה מהמגבלות שהוטלו. על מנת לבצע זאת יש לוודא שמערכת הבריאות יודעת להתמודד עם עומס של חולים קשים ויכולה לבצע בדיקות נרחבות. כדי לוודא שהמערכת הכלכלית תוכל להתאושש בפרק זמן קצר יש לוודא שהמנופים המרכזיים במשק ממשיכים לעבוד – לכן אנו ממליצים לקבוע את קו 20% תעסוקה במשק כקו אדום.

לבסוף, במשבר זה ניתן לראות שילובי פעולה מדהימים בין הצבא למערכת הבריאות, הבשלה של מיזמי הזנק, שינוי תפיסתי באופן בו אנו חיים ומתנהלים. אין ספק שהעולם הגלובלי שאופיין בזרימה מהירה ומוחלטת סופג כרגע משבר לא צפוי. האופן בו נשכיל, כמדינה וכיחידים, להשתנות ולעצב את העולם של מחר הינו קריטי ובעל פוטנציאל מדהים.

ביבליוגרפיה

- Egan, M. (2020, March 9). *Oil crashes by most since 1991 as Saudi Arabia launches price war*. Retrieved March 28, 2020, from CNN Business: <https://edition.cnn.com/2020/03/08/investing/oil-prices-crash-opecc-russia-saudi-arabia/index.html>
- Gillespie, C (26) .March 2020 .(*This Is How Many People Die From the Flu Each Year, According to the CDC* 27 -ב- אוחר ב- March 2020 , מתוך Health: <https://www.health.com/condition/cold-flu-sinus/how-many-people-die-of-the-flu-every-year>
- Imperial College COVID-19 Response Team .(2020) .*Impact of non-pharmaceutical interventions (NPIs) to reduce COVID19 mortality and healthcare demand* .Imperial College . doi: <https://doi.org/10.25561/77482>
- Pasley, J (21) .'February 2020 .(*How SARS terrified the world in 2003, infecting more than 8,000 people and killing 774* 27 -ב- אוחר ב- March 2020 , מתוך Business insider: <https://www.businessinsider.com/deadly-sars-virus-history-2003-in-photos-2020-2>
- Pisano, G', Raffaella, S & ,Zanini, M (27) .'March 2020 .(*Lessons from Italy's Response to Coronavirus* . 28 -ב- March 2020 , מתוך Harvard Business Review: <https://hbr.org/2020/03/lessons-from-italys-response-to-coronavirus>
- Rettner, R (25) .'March 2020 .(*How does the new coronavirus compare with the flu* 28 -ב- March 2020 , מתוך Live Science: <https://www.livescience.com/new-coronavirus-compare-with-flu.html>
- WHO (30) .March 2020 .(*Coronavirus disease (COVID-19) Pandemic* 30 -ב- אוחר ב- March 2020 , מתוך WHO: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>
- WHO. (2020, March 28). *Covid 19 situation*. Retrieved March 28, 2020, from Covid 19 situation: <https://experience.arcgis.com/experience/685d0ace521648f8a5beeeee1b9125cd>
- WHO. (2020, march 27). *Rolling updates on coronavirus disease (COVID-19)*. Retrieved march 29, 2020, from WHO: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/events-as-they-happen>
- WHO .(אין תאריך) .*Ebola virus disease* 28 -ב- אוחר ב- March 2020 , מתוך WHO/ Health topics: https://www.who.int/health-topics/ebola/#tab=tab_1
- WHO Europe (12) .March 2020 .(*WHO announces COVID-19 outbreak a pandemic* 23 -ב- אוחר ב- March 2020 , מתוך WHO regional office for Europe: <http://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/news/news/2020/3/who-announces-covid-19-outbreak-a-pandemic>
- Worldometer (28) .March 2020 .(*COVID-19 CORONAVIRUS PANDEMIC* 28 -ב- אוחר ב- March 2020 , מתוך Worldometer: <https://www.worldometers.info/coronavirus/>

- אוני, א'. (16 מרץ 2020). חסינות עדר או מסיבת הדבקה? מה עומד מאחורי המדיניות הבריטית החריגה. אוזר
<https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001322017>, מתוך גלובס: 28 מרץ 2020
- אייכנר, א'. (20 מרץ 2020). כך הכילו באסיה את הקורונה - מבלי להשבית את המשק. אוזר ב- 28 מרץ 2020,
 מתוך YNET: https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-utm_medium=social&utm_term=5698568&5698568,00.html?utm_source=y.net.app.android
- אייכנר, א', & חילאי, ס'. (17 מרץ 2020). תחזית משרד הבריאות: עד מאות חולי קורונה ביום, אלפים עלולים למות. אוזר מתוך YNET: <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-5696832,00.html>
- בנט, נ'. (2020). תוכנית קורונה לאומית לישראל. נפתלי בנט.
- ברסקי, א' ר'. (27 מרץ 2020). קורונה בישראל. אוזר ב- 30 מרץ 2020, מתוך מעריב:
<https://www.maariv.co.il/corona/corona-israel/Article-756670>
- ברקת, ע'. (24 פברואר 2020). התפרצות נגיף הקורונה עשויה להפחית עד 1% מהתוצר של המשק. אוזר ב-
 24 מרץ 2020, מתוך גלובס: <https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001319638>
- גוטסמן, ב', & פלורנטין, ד'. (26 מרץ 2020). נגיף הקורונה: תשובות לשאלות הרפואיות הבוטות. אוזר ב- 29
 מרץ 2020, מתוך כללית: https://www.clalit.co.il/he/your_health/family/Pages/coronavirus.aspx
- גל, א'. (28 מרץ 2020). זה גרף הקורונה שמדיר שינה מעיני משרד הבריאות - ומה עשוי לעצור אותו. אוזר ב-
 29 מרץ 2020, מתוך בריאות: <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-5703170,00.html>
- דקל, א'. (23 מרץ 2020). התמודדות עם משבר נגיף הקורונה- גישה מערכתית. אוזר ב- 29 מרץ 2020, מתוך
 /INSS: <https://www.inss.org.il/he/publication/coronavirus-special-publication>
- וינרב, ג'. (12 מרץ 2020). הישראלים צריכים להישאר בבית, וזה הגרף שמראה למה. אוזר ב- 27 מרץ 2020,
 מתוך גלובס: <https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001321669>
- וקסמן, א', & קלינגבייל, ס'. (18 מרץ 2020). עד 4 מיליארד שקל בחודש: תחזית לחצי מיליון מקבלי דמי אבטלה
 - "למשק יהיה קשה לעמוד בזה". אוזר ב- 24 מרץ 2020, מתוך דה-מרקר:
<https://www.themarker.com/news/macro/.premium-1.8684600>
- ירצקי, ד'. (29 מרץ 2020). מסתמן: הממשלה תאשר תכנית סיוע כלכלי למשק בהיקף של 80 מיליארד שקל.
 אוזר ב- 30 מרץ 2020, מתוך חדשות וואלה: <https://news.walla.co.il/item/3349244>
- כלכליסט. (29 מרץ 2020). דיווח שוטף. אוזר ב- 28 מרץ 2020, מתוך כלכליסט:
<https://www.calcalist.co.il/local/articles/0,7340,L-3804270,00.html>
- כלכליסט. (22 מרץ 2020). דיווח שוטף. אוזר ב- 23 מרץ 2020, מתוך כלכליסט:
<https://www.calcalist.co.il/local/articles/0,7340,L-3802814,00.html>
- כלכליסט. (2 מרץ 2020). הצד השני של הקורונה: זיהום האוויר בסין פחת באופן דרמטי. אוזר ב- 23 מרץ
 2020, מתוך כלכליסט: <https://www.calcalist.co.il/world/articles/0,7340,L-3798033,00.html>

מילמן, ע', & בינדמן, ר'. (4 מרץ 2020). האוצר קורא לרכך את הצעדים החריפים לבלימת הקורונה: "עלולים לגרום נזק לכלכלה". אוחר ב- 23 מרץ 2020, מתוך כלכליסט:
<https://www.calcalist.co.il/local/articles/0,7340,L-3798453,00.html>

פדן, כ', אלרון, מ', לוי, ע', חדד, ש', & בן ארי, א'. (19 מרץ 2020). מגפת הקורונה - אתגרים מערכתיים לישראל. אוחר מתוך INSS: <https://www.inss.org.il/he/publication/coronavirus-and-the-challenges-for-israel>

פייטלסון, ד'. (25 מרץ 2020). קורונה בגרפים: סיכום חלקי. אוחר ב- 29 מרץ 2020, מתוך דה-מרקר:
<https://www.themarker.com/blogs/dror-feitelson/BLOG-1.8710052>

פישמן, ס'. (26 מרץ 2020). השפעות הקורונה על הכלכלה: בארה"ב מצפים לכ-4 מיליון מובטלים חדשים. אוחר ב- 28 מרץ 2020, מתוך ישראל היום: <https://www.israelhayom.co.il/article/745677>

פלוג, ק'. (16 מרץ 2020). משבר הקורונה- ההשפעה הכלכלית והמדיניות הנדרשת. אוחר ב- 27 מרץ 2020, מתוך המכון הישראלי לדמוקרטיה: <https://www.idi.org.il/parliaments/30997/30983>